

# PRZEGLĄD

## ROLNICZY, HANDLOWY I PRZEMYSŁOWY

Pismo bezpłatne, wychodzące dwa razy na tydzień  
przy

DZIENNIKU WARSZAWSKIM.

NR  
58.

WARSZAWA. — ŚRODA

Dnia 13 (25) Lipca 1855 roku

### K O M P O S T Y.

(Dokończenie)

*Komposti z błota, szlamu i torfu.*

Materje te składają się po większej części z obumarłych i zbutwiałych roślin i zwierząt wodnych, z ziemią pomieszanych. Ponieważ rozkład ich odbywa się nadzwyczaj powolnie, przeto należy je niezbyt grubo rozpostrzeć, przez rok lub dwa na przystęp powietrza wystawić i w tym czasie kilka razy doskonale przewrócić i przemieszać. Gdy cała masa już jest przygotowana, układa się ją warstwami, w kupy, naprzemian z niewielką ilością wapna, marglu, popiołu albo gipsu i od czasu do czasu polęwa się je uryną, gnojówką itp.

*Trzy komposti pod ziemniaki.*

1. Układa się warstwa odpadów z fabryki mydeł, w ilości 37 gar. na to sypie się 1 centnar gipsu i wszystko oblewa przegniłą gnojówką. Późem cała masa doskonale się przerabia.

Kompost ten w stanie sproszkowanym wysypuje się w bródzy przy sadzeniu ziemniaków w takiej ilości, aby pod każdy kierz przypadała mniej więcej jedna łyżka. Działanie jego trwa rok jeden.

Zbior ziemniaków można jeszcze podwyższyć, gdy pole przeznaczone pod nie zorze się w jesieni i gipsem posypie, a przed samą zimą jeszcze raz się zorze, zbronuje i pogipsuje.

2. Następujący kompost jest również doskonałym i to nietylko pod ziemniaki, ale i pod wszelkie rośliny jarmużowe (kapusta, jarmuż, szpinak i tp.) i rzepowe.

W ogrodzie obiera się jedną grzędę, skopuje się ją dokładnie, oblewa obficie uryną i posypuje gipsem; poczem zléwanie uryną należy kilkakrotnie powtórzyć. Skoro gips zaczyna powoli znikać istaje się coraz mniej widocznym, potrzeba go zastąpić nową onegoż ilością. Przed zimą grzęda przykrywa się warstwą odchodów ludzkich, posypuje gipsem, a na wszystko gnój się kładzie.

Na wiosnę zrzuca się z wierzchu gnój i otrzymuje doskonałą ziemię kompostową.

3. Bardzo dobry kompost otrzymać można z naci ziemniaczanej i świeżego końskiego nawozu.

W tym celu układa się te materjały warstwami i mocno się utła-

cza dla wzbudzenia fermentacji, w skutku której nakoniec cała masa zamienia się w proch. Proch ten poleć należy rozcieńczonym kwasem siarczanym lub solnym, albo też jeszcze lepiej mąką kościaną, roztworzoną w jednym z tych kwasów. Nadto można dodać jeszcze nieco niegaszonego wapna i obléwać zgniłą uryną, dopóki cała masa zupełnie nie zi utwieje.

Tak przygotowany kompost rozwarza się podwójną lub potrójną ilością gnojówki lub przegniłej uryny, a za pomocą konewki wiéwa się w bródzy, w które mają być sadzone ziemniaki. Działanie jego trwa jeden rok.

Rośliny jarmużowe wtedy dopiero można poléwać tą miészaniną, gdy te już do pewnej wysokości dojdą. Czynność tę najlepiej odbyć w dnie pochmurne lub wkrótce przed spodziewanym deszczem.

*Kompost Rincker'a.*

Pod ziemniaki, rzepy, kapusty, tytonie i t. p.)

Robi się z następujących materjałów: 2 części niegaszonego wapna 2 części drobno mielonego gipsu, 3 części popiołu wylugowanego lub nie, 1 część sady, 16 części ziemi ogrodowej.

Wapno przed użyciem należy dobrze zlać uryną, a jeśliby téj nie było w dostatecznej ilości, to ją gnojówką bydlęcą zastąpić można.

Cała masa ułożonego z powyższych materjałów kompostu, przewraca się, miésza i dopóty się poléwa gnojówką i dopóty się przerabia dopóki się nią doskonale nie napoi; poczem suszy się. Po wyschnięciu powtórnie się przerabia, znowu uryną zléwa i suszy.

Kompost ten w stanie sproszkowanym sypie się w bródzy pod tyton i ziemniaki, rachując pod każde 3 krze po dobrej garści. Kapusty i rzepy posypują się tym proszkiem dopiero po przykryciu nasienia ziemią

*Doskonały kompost.*

Warstwa szlamu ze stawów lub rowów na 6 cali gruba, posypuje się wapnem, które się przykrywa 1-calową warstewką mąki kościanej lub makuch. Na to układa się warstwa ze świeżego zielska, naci ziemniaczanej lub roślin wodnych i błotnych, przykrywa się gnojem na 6 cali grubo i posypuje gipsem. To wszystko oblewa się gnojówką dopóty, dopóki się cała masa nią nie nasyci. Późem znowu na wierzchu kładzie się warstwa szlamu itd., a gdy kupa dojdzie 5—8 stóp wysokości, przykrywa się ją ziemią i mocno ubija. Po 6 tygodniach rozrzuca się ją, przerabia, miésza doskonale i na powrót warstwami układa. Ka-

zda stopa (na grubość) posypuje się 1/4 calową warstwą wapna, lub 1/2 calową gipsu i obficie gnojówką polewa. Po 2—3 tygodniach znowu się masę przerabia i mięsza; a takie przerabianie 2—3 razy w odstęпах 2—3 tygodniowych powtórzyć należy, bez przesywania już gipsem lub wapnem. Gdy się kupa kompostowa okaże zbyt suchą, należy ją od czasu do czasu gnojówką zwilżać.

*Nawóz płynny Neydeck'a.*

Zbiera się wszelką urynę, bądź to ludzką, bądź zwierzęcą i jeżeli nie jest zupełnie czysta, precedza się przez płótno. 35 garncy takiej uryny gotuje się w kotle miedzianym i dodaje doń 2 funty soli kuchennej, albo 3—4 bydłecój i jeden funt saletry. To wszystko gotuje się przez pół godziny; poczem wrzuca się do kotła 8 funtów niegaszonego wapna. Po odstawieniu od ognia płyn się precedza.

Nawóz ten ma najgłówniejsze zastosowanie w ogrodnictwie, ale także i w polu, mianowicie przy uprawie ziemniaków, kapusty i Luraków. Ziarna zbóż polane tym płynem bezpośrednio przed siewem, przemieszane i wysuszone, nietylko że bujniej rosną i obfitszy plon wydają, ale nadto wolne są od śmieci i robactwa. Podobnież piastwo i myszy mają unikać zasiewów zaprawionych tym płynem, mianowicie gdy się do niego doda materji mocną woń wydających, np. oleju skalnego itp.

Rośliny ogrodowe i warzywne polewają się tym płynem w 2 tygodnie po ich zasianiu lub zasadzeniu.

Na jedną stopę kwadr. powierzchni używa się tego nawozu: na salery, kalafjory i rzepowe kwatery, na szparagi pół kwarty. Młode drzewa podlewają się kwatery tego płynu, na każdy szczepek winny rachuje się pół kwarty. Zlewanie odbywać należy w dniu pochmurne lub krótko przed deszczem.

*Kompost na trawniki.*

Mięsza się 3 funty soli kuchennej z 6 funtami sproszkowanego pomiotu gołębiego, jednym wylugowanego popiołu i dwoma garncami przesianej, i dobrze zgniętą uryną nasiąklęj ziemi leśnej.

Proszek ten rozsypany za pomocą sita na trawniki, wywiera na nie działanie użyźniające przez lat 5—6.

*Silnie pędzący kompost.*

Kupa kompostowa ma się składać z warstw następujących:

1 stopa garbowin, 2 cale niegaszonego wapna, 1 cal gipsu, warstwa gnoju stajennego gipsem posypywana;

Kompost ten jest doskonałym i nadzwyczaj skutecznym pod wszelkie rośliny ogrodowe. Użyty pod wiuogrono, w ilości dobrej garści pod jeden szczepek, sprawia większe skutki niż cały kosz gnoju.

*Kompost pod oziminy.*

Dla zrobienia tego kompostu należy wziąć: 10 części dobrej ziemi ogrodowej, 2 części gipsu, 2 części popiołu, 1 część niegaszonego wapna, 1 część garbowin, 1/4 część soli nawozowej.

Massa zład utworzona przewraca się, mięsza dokładnie i uktada w kupy u góry nieco zwężone. W przeciągu miesiąca należy ku-

pez z 8 razy przewrócić i przemieszać, zlewając za każdą razą obficie gnojówką.

Kompost ten przed użyciem musi być zagrzany, co najłatwiej za pomocą garbowin da się uskuteczyć. W braku tych, użyć można: zgonin, plew, kielków słodowych, trocin jodłowych itp.

Rozsypuje się na oziminy w marcu; lecz równie dobrze wysiać go bezpośrednio po ziarnie i wraz z niem przybronować.

Działanie tego kompostu można znacznie podnieść przez namoczenie mającego się wysiać ziarna w gnojówce, tym bowiem sposobem zboże od śmieci i robactwa zabezpieczonem zostanie.

*Kompost na łąki.*

Przyrządza się z rozlicznych materjałów, wyżej przy opisie chłopskiego kompostu wymienionych. Kupy polewają się gnojówką i doskonale przerabiają.

Kompost wtedy jest zdatnym do użycia, gdy ma pozór ziemi ogrodowej; pamiętać jednak należy, aby przed rozsypaniem go na łąki przyjmować części grubsze, nierozłożone i do nowych kup włożyć.

*Kompost ogrodowy.*

Warstwa ziemi lub szlamu 6 cali gruba, posypuje się mąką kościa ną lub makuchami na 1 cal i zlewa przegnętą uryną. Potem idzie warstwa złożona z zielonego zielska, łupin ziemniaczanych, liści burakowych lub rzepowych itp. Wszystko to przykrywa się świeżym nawozem stajennym, na który znów warstwa gipsu się kładzie.

Takich pokładów uktada się kilka, jeden na drugim. Kupę zład utworzoną należy często polewać gnojówką lub uryną i zabezpieczyć od deszczu. Po upływie 6 tygodni cała masa mięsza się i przewraca i czynność ta co tydzień się powtarza.

Przed użyciem, kompost ten należy zmieszać z niewielką ilością wapna.

Z przytoczonego powyżej opisu kilkunastu kompostów, największe użycie w gospodarstwach niemieckich i angielskich mających, zapewne każdy nabył tego przekonania, że sporządzić kompost, to nie żadna filozofja, a przecież jakże rzadko znaleźć gospodarstwo w naszym kraju, gdzieby ten tani i dogodny surrogat nawozu był wyrabianym.

Przytoczone tu przepisy robienia kompostów niech nie zniewalają nikogo niewolniczo się ich trzymać; każdy, robiąc podług własnego przekonania, zawsze jednak na jakiejś zasadzie opartego, może wynaleźć jeszcze coś lepszego i użyteczniejszego.

Pod Warszawą 12 maja 1852.

T...

(Z Korresp. r. h. i przem. Gaz. Warsz.)

## CHODOWANIE (UPRAWA) ROŚLIN

w szczególności.

### ROŚLINY PASTEWNE.

Czerwona koniczyna.

5) Czas siewu i ilość wysiewu.

(Dalszy ciąg).

Zazwyczaj wysiewa się na morgę 1 macę, czyli 6 do 7 funt.; sieją także 8—9 funt., co naturalnie jest lepiej.

We wszelkich gruntach i klimatach, które wzrostowi koniczyny nie bardzo sprzyjają, należy siać ją krótko po wymierzwienu. I tak np. gdzie jęczmień późno siać można, wypadłoby siać koniczynę już nie w jęczmień, ale w ozminę. Kupiony zasiew koniczyny należy wprzód wypróbować czy dobrze kiełkować będzie. Jeżeli próba ta zadowolni można wysiać powyższą ilość; jeżeliby zaś nie miała, trzeba wysiać znacznie więcej.

Dobre siewki koniczynne jest żółciutkie.

Jeżeli koniczyna już w drugim roku ma służyć za pastwisko, tedy przymieszać do czerwonej także białej i żółtej koniczyny, trawy Tymoteuszowej, rajgrasu itd.

Jeżeli czerwonej nie sieje się na nasienie i jeżeli grunt jest piaszczysty, tedy domieszywa się do niej białej 1/6 część; przeciwnie zaś do białej, przybierają 1/8 część czerwonej koniczyny.

6) Nawóz.

Koniczynie sprzyja nawóz z rzadkiego gnoju, popiołu, sadzy, marglu, wapna, gipsu, soli mierzwianej i z mierzwy mięszanej. Pomierzwiania gnojem stajennym radzić nie można, gdyż ma więcej niedogodności niż korzyści. Z tych zaleca się tylko gnój pastwa, z którego na morgę około jednego woza roztrzaskać trzeba. Najczęściej używa się do pomierzwiania gipsu, którego też najniezawodniejsze wydaje skutki, jeżeli po nagipsowaniu nastąpiła wilgotna i ciepła pogoda. Potrzeba gipsu i soli mierzwianej do pomierzwiania tyle, ile na równą przestrzeń do siewu żyta. Pomierzwia się koniczynę wtenczas, kiedy wyrosła na 3 do 5 cali i okryła rolę, i kiedy jest ciepło, cicho ale posepno, po ciepłym deszczyku lub po tęgiej rosie. Jeżeli wkrótce nastąpi deszcz i gips z liści splócze, tedy skutek gipsowania jest nieznaczny, gdyż go później przez rozpuszczenie w wodzie rośliny spożyją. Mięszanina z wapna i popiołu ma być do pomierzwiania koniczyny bardzo wyborna. Zresztą popiół oddawna już się wstawia jako wyborna mierzwa pod koniczynę. Liczy go się na morgę około 6 szefli. Rozpostarcie na koniczynę zielonych łętów kartoflanych w jesieni, ma być bardzo skuteczne dla wzrostu.

7) Pielęgnowanie siewu.

Jeżeli w następnym roku po zasiewie długo nie widać deszczu, a grunt jest nienżyty, gliniasty lub glinkowy, wtenczas trzeba tak długo jeździć ostremi bronami po koniczynie, aż przynajmniej na cal ziemia się rozdrobni. Tym sposobem wyniszczy się zielsko i będą miały przystęp i wpływ rosa i powietrze. W roku siewu koniczyny nie trzeba jej ani raz

ciąć, a chcąc ją paść, trzeba tylko napędzić na nią jagnięta i to w czasie pięknej suchej pogody.

8) Sprzet.

Koniczynę pasie się albo zieloną, albo się ją obraca na siano. — W razie pierwszym trzeba ją ciąć jak najrychlej, gdyż to jest z pożytkiem dla niej na potem. Jeżeli koniczyna na siano przeznaczona, można ją zwykle ciąć dwa razy w rok; z trzeciego cięcia robi się pospolicie mierzwę zieloną, którą się przyoruje. Jeżeli koniczyna stoi na roli nie całkiem jej odpowiedniej, lub jeżeli przed zupełnym okwitnieniem. Najczęściej używa się przecież pole koniczynne przez rok tylko, podoruje się i zasiewa na niem rośliny olejne, lub oziminę. Nie potrzebując przy robieniu siana z koniczyny mieć na nic względu, i jeżeli koniczyna się nie pokłada, tedy nie trzeba jej ciąć prężej, aż kwiat zupełnie się rozwinię. Suszyć należy koniczynę tak, aby i grube, soczyste łodyżki się nie zepsuły, nie będąc dość wyschłe. i aby delikatne liście się nie pokruszyły i nie odpadło. Są rozmaite sposoby do robienia siana z koniczyny a to następujące:

Skoszoną koniczynę zbiera się po 24 godzinach w małe kupki, które w dniu następnym się wrzuszają i na inne miejsca przestawiają. Po kilku dniach o tyle już przeschnie i zawiędnie koniczyna, iż można kilka kupek złożyć na jedną większą. W tych teraz kupkach zostawi się koniczynę nietkniętą, przez którego czas straci zupełnie swą wilgoć i tylko oschnąć powinna. W dniu pięknej pogody przewrócić te kupy, wrzucić koniczynę i nieco ją rozpostrzeć. Po zupełnym wyschnięciu zbiera się koniczynę w wielkie kupy, w których zostaje przez 2 lub 3 dni, a najdalej w 10—12 dni po skoszeniu jest już koniczyna do zwożenia gotowa.

Przy tym postępowaniu nie trzeba nigdy rozpostartej koniczyny pozostawiać przez noc lub na deszczu, ani ich też w czasie deszczu przerabiać i przestawiać. Gdyby deszcz nie ussawał, tedy tylko kupy wrzucić i przewrócić należy.

Według sposobu Klapmajera robi się z koniczyny siano tak:

Zaraz po skoszeniu układa się zieloną jeszcze koniczynę we wielką, wysoką i mocno udeptaną kupę, która później około 15—20 cent siana wyda.

We 24 godzinach a mianowicie w dni i noce spokojne i ciepłe, rozgrzeje się koniczyna tak, aż łodyżki i liście koniczyny zbrunatnieją, z kupy kurzyć się będzie, a ręka włożona w środek kupy ledwo gorąco znieść wytrzyma. Teraz rozrzuci się kupę na koniczysko, rozpostrze cienko koniczynę i od czasu do czasu przewraca się ją grabiami. Ciepło słoneczne i przewiew powietrza, wysuszą koniczynę tak dalece, że ją pod wieczór znów już w kupę zebrać będzie można.

One małego zielonej koniczyny, która była na wierzchu kupy, kładzie się teraz w środek. Można potem koniczynę już na drugi dzień zwieźć, lepiej jednak zwieźć ją po kilku dniach. Takie kupy należy przy najwyższym stopniu gorącości rozrzucić, czy to pogoda lub czy deszcz. Jeżeli pada, nie dobrze jest gdyż to sianu szkodzi.

Utrzymują wszakże, iż według tego sposobu urobione, brunatne siano, nie tak dobrze się pasie, jak innemi sposobami zykane siano zielone. To wiem jednak z doświadczenia, że konie, bydło i owce siano

